Borgondok

Az elmúlt másfél évben nem volt olyan politikai, szakmai tanácskozás Bács-Kiskun megyében, ahol a mezőgazdaságról szólva ne foglalkoztak volna a szőlészet-borászat helyzetével. Az utóbbi fél évben is megtárgyalta e témát a megyei párt-végrehajtóbizottság, a pártbizottság gazdasági és szövetkezetpolitikai bizottsága, a kiskunsági és homokhátsági tsz-szövetség, két alkalommal szakmai tanácskozás volt Kecelen és Kecskeméten, hogy csak a legnagyobb és legjelentősebb megbeszéléseket említsük. A megfogalmazott tennivalók összecsengnek: sürgősen meg kell oldani a megyei gondokat, piacot találva a még tárolókban felgyülemlett bornak, el kell érni, hogy a készletek pénzügyi finanszírozásához, a kistermelőknél lévő mennyiségek átvételéhez (és kifizetéséhez) hitelt kapjanak az integráló nagyüzemek, a felvásárlók.

S mi történt? A levelezések, sürgetések, hovatovább követelőzések ellenére a korábbi helyzet alig változott, lassú az átvétel, döcög az export, a felvásárlási ár alacsony. A nagy- és kisüzemek, háztáji, szakcsoportos és magántermelők aggodalmaskodnak. Mi lesz a pincékben lévő borral? Mintegy négyszázezer hektolitert tárolnak a háztáji pincékben, nem mindig korszerű körülmények között. Hová kerül az új termés? Mennyit fizetnek a borért? Megéri-e szőlőt termelni, amikor a termelés költségei — gépek, vegyszerek, munkaerő — szinte hónapról hónapra drágább? Több község, sőt egyes körzetek lakóinak igazából a szőlő adja a pénzbevételt és így a megélhetést, mivel a gyenge homokon nem lehet mást jövedelmezően termelni. Ha viszont kivágják, mi kerüljön a helyére? Ugyancsak sokszor elhangzó kérdés: miért drágították meg mesterségesen (adóterhekkel) a bor belföldi árát? A készletek finanszírozására a nagyüzemek miért nem kapnak hitelt? (A hitel kamata egyébként duplája annak, mint amennyi tiszta nyereség a bor értékesítésével elérhető.)

Még sok kérdés gyülemlett fel az elmúlt hónapokban — megnyugtató válaszról, megoldásról nincs tudomásunk. Ugyanakkor tudunk több előterjesztésről, amelyeket országos hatóságoknak, minisztériumoknak küldtek a megyéből, de ezek elfogadásáról, konkrét intézkedésekről ugyancsak nem kaptunk hírt.

Az alkalmazkodáshoz pénz kell

A jelenlegi helyzetet elősegítő okokat és a tennivalókat nemrég kerekasztal-beszélgetésen tárták fel a résztvevők, véleményükből, javaslataikból idézünk néhány gondolatot.

Csipkó Sándor, a Kecseli Szőlőfürt Szakszövetkezet elnöke:

— Ennyire súlyos pénzügyi helyzetben, mint most, még nem volt szakszövetkezetünk. Borkészleteink nagyok, értékesíteni ebből alig tudunk, ugyanakkor hitelt sem kapunk a készletek finanszírozására. Ha rövidesen nem változik a hitelezési helyzet, bérfizetési gondjaink is lehetnek. A felmelegedés miatt a kistermelők pincéjében a bor bomlásnak, romlásnak indulhat. A felvásárlási árak egyrészt alacsonyak, amiért nem éri meg eladni a bort, s egyébként is nagyon kis mennyiséget lehet értékesíteni. Tavaly összesen mintegy 900 ezer hektoliter import (borban és szőlőben) érkezett az országba. Ennek megrendelése egyenlő volt az öngéllal. Egyébként annak hatására történt, hogy a termelők azt mondták: a téli fagy miatt kipusztultak az ültetvények, s nem lesz termés. (Megjegyezzük, a KSH adatai szerint 3 millió 640 ezer hektoliter áruboralap volt az elmúlt évben, amihez jött még 910 ezer hektoliter import bor.) Javaslom, hogy az idén még sürítményt se importáljak, ezt is idehaza állítsuk elő. A romló borokat pedig le kellene párolni.

Tasnád Miklós, a Soltvadkerti Szőlőskert Szakszövetkezet elnöke:

— A 16 forint körüli literenkénti felvásárlási ár nem fedezi a termelési költségeket. A hazai borfogyasztást kellene elősegíteni azzal, hogy a fogyasztói adó megszüntetésével csökkenjen az ára. (Megjegyezzük: több bortermelő hajlandó a fogyasztási adó elengedésének mértékével árait csökkenteni.)

Dr. Makkos József, az Izsáki Állami Gazdaság igazgatóhelyettese:

— A feldolgozói kapacitásokat 1985-ig folyamatosan növeltük, a szocialista országokkal kötött államközi szerződésnek, az igényelt minőségnek megfelelően. A feldolgozóinkban előállított bor a nyugati igényeknek nem felel meg, szükség lenne még olyan beruházásra, amivel minőségét, tisztaságát növelni tudnánk. Tehát ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjunk egy nagyobb igényt támasztó piachoz, pénzre volna szükség, ami viszont nincs.

Változzon a hitelpolitika

Borsody Miklós, a Kecskeméti-vin Borgazdasági Kombinát vezérigazgatója:

— Egyetlen felvásárló sem tud többet fizetni a borért, mert még pulackozva is alacsony áron tudja értékesíteni, s az nem várható el egyetlen feldolgozótól — akár állami vagy szövetkezeti is legyen —, hogy tudatosan veszteségessé tegye gazdaságát.

Legfontosabbnak azt tartom, hogy a szőlőtermesztés fajlagos költségei csökkenjenek, mégpedig úgy, hogy növekedjen a hektáronkénti mennyiség, s így 10 forint alatt legyen egy kilogramm szőlő előállítási költsége. Ha ez nem következik be, az ágazat a külpiacon versenyképtelenné válik. Ami a kistermelők pincéjében lévő borokat illeti: szállítsák be nagyüzemi kezelésre, így meg tudjuk menteni a bort. Ezért fizetni természetesen csak akkor lesz módunkban, miután mi is értékesítjük. Egyébként szerződéses szőlő- és borfelvásárlási kötelezettségeinknek mind ez ideig eleget tettünk, illetve az ismert hitelezési gondok miatt megegyeztünk nagy- és kisüzemi partnereinkkel, hogy a szerződött mennyiséget június 30, egyes esetekben július 31-éig átvesszük.

Ahhoz pedig, hogy a tőkés piacokra is megfelelő minőségű bort szállíthassunk, a nagyobb feldolgozók korszerűsítésére volna szükség, amit összefogással gyorsabban és könnyebben meg lehet oldani, mintha mindenki különkülön próbálja meg saját üzemét komplettá tenni. A mai helyzet egyik okozója az is, hogy tavaly irreálisan magas árat fizettünk a szőlőért. Az idén várhatóan nemcsak alacsonyabbak lesznek az árak, hanem arra is fel kell készülni a termelőknek, hogy a szőlőátvételkor árának egy részét tudják a feldolgozók kifizetni, a teljes értéket csak a bor eladása után.

Szükség van arra, hogy változzon a hitelezés, a szőlő-bor ágazat preferált, alacsonyabb kamatlábbal jusson hitelhez. A készleteket pedig meg kell hitelezni. Nem lehet azt a módszert folytatni, hogy az összel szedett szőlőből készített bort még ugyanabban az évben eladjuk. Ez vétek a minőség ellen. Hiába mondjuk már ezt évek óta, a pénzügyi szabályozás ezt sohasem vette figyelembe.

Bedugult a piac — segítséget várnak a termelők

Dr. Zilai János, a Kertészeti Egyetem Szőlészeti, Borászati Kutató Intézetének igazgatója:

— A termelésben el kell érni a hektáronkénti 10-12 tonnás termést. Szerintem ott szabad szőlőt termelni, ahol a talaj és egyéb természeti adottságok megfelelőek és elegendő a kézi munkaerő is. Úgy gondolom, az ágazatnak le kell mondania a szőlőtelepítések általi támogatásáról. A magyar bor jó minősége érdekében a seprőbor és csigerbor készítését pedig meg kellene tiltani. Már megvannak a szükséges műszerek, készülékek ahhoz, hogy megállapíthassuk a bor eredetiségét, és azt is, ha cukorral, élesztővel készült, ha vizezett stb.

Dr. Kozma Pál, a kertészeti egyetem tanszékvezető professzora:

— Nem lehet lemondani a telepítések állami támogatásáról, a világon mindenütt segíti az állam a telepítőket. Azon viszont gondolkodni kell, hogy mit lehet még csinálni a szőlő levélből? Párlatot, alacsony alkoholtartalmú bort, üdítőitalt? Vagy a telepítéseknél a csemegeszőlő arányát érdemes-e növelni a hazai fogyasztás fellendítése érdekében? Azt javaslom, hogy a feldolgozók a termelőknek szőlőért és borért részletekben fizessenek, mint ahogyan több nyugati országban ez már gyakorlat. Az ára értékének 30 százalékát átvételkor, a további 30 százalékot az értékesítés közben, a többit az eladás után.

Sellyei Gábor, a Monimpex főosztályvezetője:

— Az exportra kerülő bor fele Bács-Kiskun megyei. A világon túltermelés van ebből az italból, nagy a verseny az eladók között, s minőségi okokból néhány bor — közte megyei is — kiszorult a külpiacról. Az NDK-ban is már csak olyan minőséget fogadnak, amilyet a tőkés piac igényel. Az elmúlt években fokozatosan csökkent az ország borexportja, főként a szocialista, s ezen belül is a szovjet vevők igénye mérséklődött mintegy 60 százalékkal. Elsősorban a piaci helyzet okozza a mai gondokat, nem pedig az, hogy tavaly szőlőt és bort importáltunk. Bizonyítható, hogy a korábbi években is — a hazai terméssel és importtal együtt — hasonló mennyiségű bor volt az országban, mint 1987-ben, csakhogy akkor azt értékesíteni lehetett. Tavaly szinte még senki sem hitte, hogy bedugul a piac és a szovjet megrendelések drasztikusan csökkennek. Nehezíti a helyzetet, hogy a hazai borfogyasztás is erőteljesen visszaesett. Néhány éve még 36, tavaly már csak 25 liter körüli volt az egy főre számított (vásárolt és saját termésű) borfogyasztás. Jelenleg az országban 65 ezer hektár a nagyüzemi ültetvény, ennek 31 százaléka húsz évnél idősebb. Az utóbbi lassított ütemű kivágására van szükség, hejlyette új fajták telepítésére, de évente nem háromezer, hanem az egész országban csupán kétezer hektáron.

Dr. Szőke Sándor, a Kiskörösi Borászati Közös Vállalat igazgatója:

— Olyan termelési és feldolgozási szerkezetet alakítottunk ki az elmúlt tizenöt évben, amit a népgazdaság elvárt, amit a MÉM, a PM, a külkereskedelem támogatott és kívánt tőlünk. Ne vádolja senki ezért a szőlő-bor termelőket, inkább a kormányzati szervek segítsenek — támogatással, hitelkamatkedvezménnyel, adómérsékléssel — abban, hogy ezt a szerkezetet az új helyzetnek, a külpiaci igényeknek is megfelelően át tudjuk alakítani. Magas minőségű árura van szükség, aminek beruházási, fejlesztési finanszírozását a szőlész-borász gazdaságok képtelenek megoldani.

Csabai István

Miért drága?

Meglepetéssel tapasztalhatták a fogyasztók, hogy a bor ára éppen abban az időszakban emelkedett (vagyis január elsejétől), amikortól már egyértelműen kiderült, hatalmas, eladhatatlan készletek halmozódnak pincékben, tárolókban. Az áremelkedés alapvető oka, hogy a bor termelői árára a korábbinál lényegesen nagyobb adók nehezülnek.

Nézzünk egy konkrét példát. Olcsó, minőségi kategóriába tartozó hét deciliteres fehérbor ára a következőképpen alakult:

1. Amiért a vállalat előállítja, vagyis a termelői ár:	24,80
2. A termelői ár 15 százaléka, ez a fogyasztási adó.	3,72
3. A termelői ár és a fogyasztói adó együttes összegének 25 százaléka, ez is ÁFA:	7,13
4. Nagykereskedelmi árrés	2,55
5. A nagykereskedelmi árrés 25 százaléka, ugyancsak ÁFA: (Tehát az ÁFA-val növelt eladási ár 38 forint 84 fillér)	0,64
6. A kiskereskedelmi árrés	4,05
7. A kiskereskedelmi árrés 25 százaléka, ami ismét ÁFA:	1,01
Tehát összesen	43,90

forint az a palack bor az üzletben, aminek termelői ára 24,80.

Az áremelkedés előtt ugyanezt a bort 37 forintért lehetett megvásárolni, ugyanis akkor a nagykereskedelmi ár 30 százaléka, mint forgalmi adó, terhelte, valamint a nagykereskedelmi és kiskereskedelmi árrés.

Nem csodálkozhatunk azon, hogy még a borivók is meggondolják, hogy vegyenek-e ebből a drága italból. Egyik ismerősöm, aki korábban csak nagyfröccsöket ivott, áttért a sörre, mondván, egy nagyfröccs ma 18 forint, fél liter sör meg 16. Igaz, mondja: „ettől többet lehet pisilni . . .” Azt viszont nem tudja, hogy a bor sokkal egészségesebb ital, igen sok vitamint, fehérjét, ásványi anyagokat tartalmaz, sőt egyes kutatók szerint kis mennyiségben fogyasztva gyógyszer is. Nem tudhatja, hiszen a bor értékeinek ismertetése, a borreklám, a kultúrált borfogyasztás propagálása évek óta tilos. A különböző bizottságok ennek feloldását is sürgetik.

Ügyeskedők

Voltak időszakok, amikor a gyenge terméseredmények miatt minden feldolgozó, felvásárló az országban keresztül-kasul szaladgált szőlőért, borért. Akik pedigmár jó előre szerződést kötöttek, hogy termésüket átadják egy-egy feldolgozónak, a szerződést semmibe vették, meglovagolva a konjunktúrát, a már korábban papírra rögzített áraknál lényegesen magasabbért, a legtöbbet fizetőnek adták el a szőlőt és a bort. Akkor persze egyetlen termelő sem verte a tamtamot, inkább nagy csöndben üzletelt, s különböző képtelen kifogásokat jelentett szerződött partnerének, vagy még ennyit sem tett meg. Azt viszont igen, hogy lórét értékesítettek, vagy éppen vízből, cukorból csinált bort is eladtak. Csakhogy gyüljenek a bankók a bugyellárisban. Palotasorok, emeletes, liftes házak épültek ilyen pénzekből, s a garázsokba méregdrága nyugati márkájú kocsik kerültek.

A kapzsiság napjainkban megbosszulja magát. A hazai fogyasztók körében is lejáratták a bort, s a lakosság ezért is fordított hátat ennek az italnak. De nemcsak kistermelők, hanem egyes nagyüzemek is erre a nem tisztességes útra léptek. Ugyanakkor az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy csupán néhány éve tiltották meg, az új bortörvény megalkotásával, a cukorhasználatot.

S az is tény, hogy akik korábban semmibe sem vették a szerződéses fegyelmet (sőt még az utóbbi időkben sem kötöttek szerződést) most hangos szóval követelik, hogy vegyék át a feldolgozó vállalatok a pincékben álló boraikat.

Természetesen nem minden kistermelőre és nagyüzemre értendőek az előbbiek, tehát tisztelet a többségnek, azoknak, akik effélemanipulációktól távol tartották magukat és eleget tettek a szerződésben vállalt kötelezettségeiknek is.

Veszélyben több ezer család megélhetése

Az állami gazdaságok szőlészeti-borászati szakbizottsága a közeli időben ugyancsak értékelte a jelenlegi helyzetet és javaslatokat tett a megoldásra.

Föltárták egyebek között, hogy a szőlőtermelés költsége 1983—84. évben átlagosan 9 forint volt, míg tavaly már 19,20 forintra nőtt, elsősorban az ipari anyagok, gépek, kemikáliák áremelkedésének következtében, illetve a fagyok miatti hozamcsökkenés miatt. Az export három év alatt 30 százalékkal csökkent. A borpiac beszűkülésének következtében vélemények szerint az országban mintegy 15-20 ezer család megélhetése kerül veszélybe. Az állami gazdaságoknál, pincegazdaságoknál az exportcsökkenés 4-5 ezer munkahely megszűnését idézheti elő. A szőlő- és bortermelő gazdaságok önerőből képtelenek a megújulásra. A múlt évi készletleértékelés miatt a bortermelésre szakosodott gazdaságok saját alapjaikkal szemben 600 millió forintot, az eredmények terhére 200 millió forintot írtak le és a nyolc eladósodott gazdaság hitelterhei megközelítik a négymilliárd forintot. Az elmúlt esztendőkben minden pénzüket a legeredményesebbnek hitt ágazatokba, a szőlészet-borászat fejlesztésébe fektették, amihez jelentős összegű hiteleket is fölvettek.

Véleményük szerint az országban százezer hektár termő szőlőterület fenntartása indokolt, és évente háromezer hektár rotációs telepítés, amit állami támogatás és hitel nélkül képtelenek megvalósítani. Az ágazatnak fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy a szovjet partnerek évente legalább 800 ezer hektoliter bort vegyenek át, ugyanis e mennyiség előállítása az országban mintegy 20-25 ezer embernek ad munkalehetőséget, olyan kapacitások működését teszi lehetővé, amelyek egyébként nem hasznosíthatók.

A vállalati feladatok között említették a hozamok, növelését. Országos átlagonként el kell érni a hektáronkénti 7-10 tonnát, ugyanakkor olyan fajták telepítésére van szükség, amelyekből a korábbinál jobb minőségű bor állítható elő. A termelési és a piaci egyensúly érdekében a termelők készek bizonyos önszabályozásra és arra is, hogy vegyes vállalatokat hozzanak létre.

Ebben az átmenetinek mondott időszakban megkülönböztetett állami segítséget és elbírálást igényel a szőlő-bor ágazat.